

ÖYKÜLERLE YAŞAYANLAR

MURAT GÜLSOY'UN ÖYKÜLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

FAKIYE ÖZSOYSAL

*“Şu andaki ben herkes kadar kendimi aldatarak
bugünkü benliğimi elde ettim...”*

Edward Albee

Kurmaca ve gerçeğin sınırları nerede başlar, nerede biter? Zihnimizde benliğimize, yaşama, yaşanan gerçekliğe dair oluşturulan metin, anlatı evreninden bağımsız bir halde varolabilir mi? Kurgulayıp anlam yaratmak büyük bir aldatmaca mıdır, yoksa yaşamı ve kendini anlamamanın bir yolu mu?

Murat Gülsoy'un öykülerinde, öykü kişileri varoluşlarını oluşturan bileşmelerin anlam dizgelerini görünür kılarlar. Öyküde yaşadıkları gerçeklik, tutundukları yaşam, kendi ürettikleri hikâyelerden başka bir şey değildir aslında. Kendilerini varetme ve anlamlandırma biçimleri de bu hikâyelerin geçmiş ve şimdi arasında kurduğu bağlantıyla, metinler arası gönderileriyle görece tutarlı bir bütünlüğe ulaşır. Böylece öykü kişileri kurmaca sayesinde, baş edemedikleri ya da açıklamakta zorlandıkları sarmal durumların parçalayıp hiçleştirdiği benliklerini, belirsizliğin içinde kaybolmaktan kurtarırlar. Peki nasıl bir gerçekliktir onlarınki? Dünyayı ve yaşamı nasıl algılarlar?

Onların algıladığı gerçeklik, tamamlanmış, belirli, net bir şey olmaktan uzak, nesnel-öznel, soyut-somut, mantık-duygu ayrımı içinde biçimlenmeyen, şüphe duyulan, kurmacayla çevrelenmiş, akışkan bir sürecin kendisidir. Öykü kişileri çağımızın yabancılaşmış, yalnız insanlarıdır, sıradandırlar, baş edemedikleri bir dış dünyanın baskısı altında sürekli ve tutarlı bir benlik, gerçeklik duygusu geliştirememiş halde, silik ve eylemsizdirler. Kendilerini önemli kıлма uğraşındadırlar. Eylem odakları zihinlerinin ve ruhlarının anlam üreten labirentleridir. Soyutlanmış yalnızlık anlarında can sıkıntısının yıkıcı gücünü yazarak, kurgulayarak alt etmeye çalışırlar. Oysa sıkı sıkı tutundukları gerçeklikleri alt üst olur, olaylar denetimden çıkar. İlk öykü kitabı “Oysa Herkes Kendisiyle Meşgul”de Gülsoy, öykü kişilerinin benliklerini nasıl bir kurmaca içinde varetmeye çalıştıklarını ve dönüşüm süreçlerini alaycı, mizahi bir anlatımla ele alır. Örneğin, entellektüel, saygın bir yazar, karda mahsur kaldığı dağ evinde yiyeceği bitince tek dostu olarak nite-

lediği köpeğini kesmeye kalkan bir canavara dönüşebileceğini görür, kendi halinde bir avukat mektuplarda yarattığı kadın imgesinin tuzağına düşer, insanlığın keşifler tarihini yeniden ve gizli kalmış yönlerini açıklayarak kaleme almak isteyen bir başkası, türünün yüceltilen o büyük başarılarını sahiplenemeyecek kadar zavallı bir halde buluverir kendini, hastanede analiz sonucunu bekleyen bir hasta, iç organları, genetik kodlamaları üzerine düşünürken ölüm ve yaşam arasında aciz bir yaratıktır artık, kitaptaki diğer öyküler de temelde benzer noktaları işler. Ancak “Körece” adlı öykü 'rüya oyunu' aracılığıyla kişilerin buldukları gerçekliği nasıl algıladığı ve kurguladığının somut bir örneğini sunar.

Gülsoy'un öykü kişileri aynı zamanda, okudukları edebi yapıtların, ansiklopedilerden edindikleri bilgilerin hatta kendi yazdıkları günlük, mektup ya da öykülerin kurgusallığını iç dünyalarının bastırılmış alanlarında, yaşam pratikleri ve varoluşları üzerinde düşünsel anlamda deneyimler. Okur, yazar ve yazılandırırlar. Gerçek ve kurmacanın iç içe girdiği, sınırları muğlak bir yaşantı anında devinirken, kendilerine yeni gerçeklikler, yeni varoluşlar, benlikler, kişisel tarihler yaratırlar. Çoğu zaman sıradan görünen bir durum karşısında kapıldıkları anlık bir şüphe, anlık bir korku hikâyelerini oluşturmalarında tetikleyici güç olur. Çağrışımsal gelişen paranoyak yaklaşımları, yaşanan ana yeni biçimler ve anlamlar kazandırır. Geçmiş ve bugün, okudukları metinler ve yaşanan an arasında salınırken, korkuları, başarısızlıkları, arzuları bilinç-dışında bastırıldıkları yerlerden çıkıp gelir. Kendilerini suçlar, yargılar, mahkum eder, hesaplaşır, anlamlandırır ve sonra sahiplenirler, herşeyi yeniden yazar, yazarak varolurlar. Yaşadıkları gerçeklik böyle bir şeydir; yeniden ve yeniden üretilebilecek anlam dizgelerinin değişken, kaygan zemininde zamansız bir alanda durmaktadır.

Yazar, ikinci öykü kitabı “Bu Kitabı Çalın”da da kurmaca-gerçek iç içeliğini işlerken, öykülerde başka yazın yapıtlarına metinler arası göndermeler, okurla oynanan metinsel oyunlar ve öykü kurgu-

sunda üstkurmaca özellikleri daha öne çıkar. “Alemlerin Sürekliliği ve Diğer Hikâyeler”, “1001 Gece Mektupları” adlı kitaplardaysa öykü kişilerini yazan, yazı içinde vareden kurmaca bir üst yazarın varlığı vurgulanır. Hikâyeleri anlatan “ben anlatıcı” kurmaca yazarın kendisi değil, yazma eylemi sırasında değiştirdiği kimliklerdir de. Yazı, artık başlı başına bir varoluş biçimi halini alır. Okur, öykü kişilerinin yazarak ve yazılarak nasıl varedildiklerine, nasıl gerçeklik kazanıp anlatı yaşantısı oluşturduklarına, başka yazın yapıtlarıyla nasıl bir iletişim içinde yaşam sürdürdüklerine tanıklık eder. Metinler ve metin kişileri kendi yaşantılarını kurgulamaktadırlar. Öyküler okunurken, dünya ve Türkiye edebiyatından yapıtların öyküler içinde yer aldığı, birbirini yarattığı metinler arası bir evren, yazı evreni ya da daha geniş anlamıyla, ölüme yazgılı trajik yaşantısına kurmacayla meydan okuyan insanlığın anlatı evreni ortaya çıkar.

Böylece öykü kişileri, özdeşleşebileceğimiz karakterlerden çok, anlatı evreninde nasıl yaratıldıklarına tanık olduğumuz metinsel figürlere dönüşürler. Öyküler de öykü kişileri de kendi yazılma hikâyelerini alaycı bir anlatımla dile getirir, metinselliklerini açıkça gösterirler. Dolayısıyla, peşinde koşulan anlamlar, “dünyanın tek ve doğru temsili, özü yakalama, yaşamın gizli anlamı, yüceltilen sonsuz aşk, arayış, kurtuluş” vb. kavramlar, “ben” olarak ortaya konulan kişilikler, üstkurmaca aracılığıyla parodileşir. Parodileşen gerçeklik, öyküler bittiğinde doğrudan herkese seslenen genel bir ifadeye bürünür. Çünkü yaşantı biçimlerini kodlayan anlam yüklü anlatıların kurgulanma ve yaşanan ger-

çeğe dönüşme süreçleri önümüzde durmaktadır. Sonunda kurmacanın yaşamlarımızdaki varlığını, varoluşsal önemini bulgular, tutduğumuz gerçeği sorgulamaya başlarız.

Metin kurgusu ve metin figürleri her öyküde farklı bir gerçekliğin algısını, değişik görme biçimlerinin yarattığı algı boyutunu yabancılaştırarak sunarken, okuru da hayata, değerlere, olaylara, durum ve davranışlara başka bir yönden bakmaya, yazı evreninin farkına varmaya çağırırlar. Çağruları, hem yaşadığımız dünya gerçeklerini kuran anlam dizgelerinin nasıl oluştuğunu kavramaya yönelik bir noktayı hem de bu dizgelerin belirlediği ortak toplumsal anlamların, söylemlerin insan algısını yönlendirme, sabitleme, meşrulaştırma yollarına, insan yaşamlarını sıradanlaştırma biçimine karşı öznel bir direnişi görünür kılar. Yaşam öyle ya da böyle anlatılarla kurgulanmaktadır. Benliğimizi, yaşantımızı oluşturan öğeler kurgulanan hikayelerden parçalar taşıyan bir yapboz oyunu içinde devinim halindedirler. Murat Gülsoy'un öykülerinde kurmaca-gerçek iç içeliği, metinsel oyunlarla çeşitlendirilen üstkurmaca biçimi bir amaç olarak değil, dünya gerçekliğini vareden anlatı ve göstergeler sistemini ortaya çıkaran yabancılaştırma ögesi ya da böyle bir gerçeği sorgulama aracı olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda öykülerin, biçimsel özellikleriyle postmodern yazın içinde düşünülseler de anlam düzleminde modernist bir iletiyi barındırdıkları söylenebilir.